

Αρχαία Ελληνικά

κατεύθυνσης

Διδαγμένο κείμενο

A1. Γιατί η ηθική αρετή σχετίζεται με την ευχαρίστηση και τη δυσαρέσκεια· γιατί εξαιτίας της ευχαρίστησης κάνουμε τα τιποτένια πράγματα, ενώ εξαιτίας της δυσαρέσκειας μένουμε μακριά από τα όμορφα. Γι' αυτό πρέπει να έχουμε πάρει εκείνη την αγωγή από τη μικρή μας ηλικία, όπως λέει ο Πλάτων, που θα μας κάνει να χαιρόμαστε και να δυσαρεστούμαστε με όσα πρέπει· γιατί αυτή είναι η σωστή παιδεία.

Δεν πρέπει όμως να το πούμε μόνο έτσι, ότι δηλαδή (η αρετή) είναι συνήθεια, αλλά και τι λογής είναι. Πρέπει λοιπόν να πούμε ότι κάθε αρετή, όποιου πράγματος είναι αρετή, και το ίδιο το πράγμα το κάνει να φτάσει στην πιο καλή κατάστασή του και το βοηθάει να εκτελέσει με το σωστό τρόπο το έργο του, όπως για παράδειγμα, η αρετή του ματιού κάνει και το ίδιο το μάτι αξιόλογο και το έργο του, γιατί με την αρετή του ματιού βλέπουμε καλά. Ομοίως και η αρετή του αλόγου κάνει και το άλογο τέλειο και ικανό να τρέξει και να κρατήσει τον αναβάτη και να σταθεί μπροστά στους εχθρούς. Αν, λοιπόν, έτσι συμβαίνει με όλα τα πράγματα, τότε και η αρετή του ανθρώπου θα μπορούσε να ήταν κάποια συνήθεια από την οποία γίνεται ο καλός άνθρωπος και από την οποία θα βοηθηθεί να εκτελέσει σωστά το έργο του.

B1. Στο απόσπασμα αυτό από τα «Ηθικά Νικομάχεια», ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι μόνο αν οι ηθικές πράξεις συνοδεύονται κατά την τέλεσή τους από το συναίσθημα της ευχαρίστησης, τότε μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι αποτελούν μόνιμες και οριστικοποιημένες ιδιότητες του ανθρώπινου χαρακτήρα (σημείον δέ δεῖ ποιεῖσθαι ... τοῖς ἔργοις). Η κατ' αρετή πράξη, λοιπόν, θα πρέπει να γεννά ηδονικά συναισθήματα. [Το θέμα της ηδονής απασχόλησε τους αρχαίους φιλοσόφους. Πολλοί (Δημόκριτος, Επίκουρος) υποστηρίζουν το μέτρο στην ηδονή και την αποφυγή του ηδονοθηρικού βίου. Άλλοι (π.χ. Αρίστιππος ο Κυρηναίος) δεν έβαζαν όρια στην ηδονή και τη θεωρούσαν ως την ουσία της ανθρώπινης ευτυχίας. Ο Πλάτων αρχικά υποστήριζε το μέτρο στην ηδονή, αργότερα όμως κάτω από την επίδραση των πυθαγόρειων θεωριών θεώρησε την ηδονή ως κάτι που μολύνει την ψυχή. Ο Αριστοτέλης στο έργο του «Περί ψυχής» αναπτύσσει τις απόψεις του για την ηδονή. Η ηδονή αποτελεί αγαθό]. Ο φιλόσοφος εξηγεί τη σχέση ηθικής αρετής και ηδονής-λύπης, λέγοντας ότι ο σώφρων απέχει από τις σωματικές ηδονές και χαίρεται γι' αυτό, ενώ αντίθετα ο ακόλαστος λυπάται που απέχει απ' αυτές. Σώφρων, λοιπόν, γι' αυτόν είναι αυτός που σκέπτεται και ενεργεί σωστά και έτσι η σωφροσύνη ταυτίζεται με την

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2012

Ενδεικτικές Απαντήσεις

εγκράτεια, την αρετή που έγκειται στην τήρηση του μέτρου στις απολαύσεις. Αντίθετη της σωφροσύνης είναι η ακολασία, η ακράτεια και η ακρασία. Όταν ο Αριστοτέλης μιλά για αποχή από τις σωματικές ηδονές δεν εννοεί πλήρη αποχή, γιατί η πλήρης αποχή είναι «έλλειψις», άρα κακία. Αυτός που απέχει τελείως από τις ηδονές χαρακτηρίζεται αναίσθητος. Ο Αριστοτέλης θεωρεί σάφρονα αυτόν που τηρεί **το μέτρο** στις σωματικές απολαύσεις. [Η ιδέα της τήρησης του μέτρου στις απολαύσεις παρουσιάστηκε αρχικά στην Ιατρική (Ιπποκράτης)]. Ο σάφρων χαίρεται επειδή επιβάλλεται στις «κακές» ηδονές (στην ευχαρίστηση που προέρχεται από την άκρατη επιθυμία) ή επειδή δεν υποδουλώνεται σ' αυτές. Έτσι δείχνει τη δύναμη του χαρακτήρα του. Ο Δημόκριτος πίστευε ότι η μετρημένη απόλαυση εξασφαλίζει ευθυμία, δηλαδή ευχάριστη ψυχική διάθεση, ενώ η στέρηση ή η υπερβολή στις απολαύσεις προκαλούν εντάσεις στην ψυχή. Ο **ακόλαστος** στενοχωριέται όταν δεν ικανοποιούνται οι επιθυμίες του για σωματικές απολαύσεις. Ο **ανδρείος** υπομένει τα δεινά, δηλαδή τους κινδύνους στη μάχη ή τις δυσκολίες της ζωής. Νιώθει ικανοποίηση («καλή» ηδονή, δηλαδή με τη θετική έννοια της ευχαρίστησης) όταν δείχνει γενναιότητα. Ο δειλός στενοχωριέται και νιώθει φόβο μπροστά στις δυσκολίες. Ο φόβος του ξεπερνά το μέτρο. Συμπέρασμα όλων αυτών είναι, κατά το φιλόσοφο, ότι η ηθική αρετή συνδέεται άμεσα με τα «πάθη της ψυχής».

B2.α) **Έξις:** είναι η συνήθεια που αποκτά ο άνθρωπος προς μια ηθική πράξη, μια συνήθεια όμως που έχει προκύψει από την επανάληψη όμοιων ενεργειών με τη συνοδεία της ευχαρίστησης. Οι έξεις είναι μόνιμα και οριστικοποιημένα χαρακτηριστικά της ανθρώπινης προσωπικότητας.

Αρετή: Ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί εδώ την έννοια της αρετής με μια ευρύτερη σημασία: αρετή οφθαλμού, αρετή ίππου. Η αρετή δεν είναι συναίσθημα ή ικανότητα αλλά τρόπος δράσης. Κάθε πράγμα κατ' αυτόν έχει τη δική του αρετή με την έννοια της υπεροχής και της ανωτερότητας. Αρετή, λοιπόν, είναι η κατάκτηση του «τέλους», του σκοπού δηλαδή που κάθε φυσικό ον έχει από τη φύση και το καθιστά «τέλειο» και ικανό να εκτελεί το έργο του με τον καλύτερο τρόπο.

Έργον: Ο Αριστοτέλης πιστεύει ότι η ίδια η φύση έχει καθορίσει για κάθε φυσικό ον έναν προορισμό, «ή φύσις οὐδέν εἰς μάτην ποιεῖ». Καθετί, λοιπόν, έχει ένα «έργον» να επιτελέσει, έχει έναν τελικό σκοπό, ένα στόχο. Ας μην ξεχνάμε ότι η ηθική στον Αριστοτέλη έχει τελεολογικό χαρακτήρα, αφού οι άνθρωποι με τις πράξεις τους επιδιώκουν το πιο μεγάλο αγαθό, την ευδαιμονία.

β) Στο απόσπασμα αυτό ο φιλόσοφος συνδυάζει τις έννοιες της αρετής, της έξεως και του έργου προσδίδοντάς τους μια στενή σχέση αιτίου και αποτελέσματος. Ειδικότερα η αρετή είναι έξη, η οποία αποκτήθηκε από επαναλαμβανόμενες ενέργειες. Η αρετή, με τη σειρά

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2012

Ενδεικτικές Απαντήσεις

της, είναι το «τέλος» κάθε ανθρώπινης ψυχής και αποτελεί το μοναδικό τρόπο να γίνει ο ίδιος ο άνθρωπος αγαθός, να φθάσει κατά μια έννοια στην ολοκλήρωση και να εκπληρώσει το έργο του με τον καλύτερο τρόπο.

B3. Το ερώτημα αυτό αφορά πληροφορίες που δίνονται στην εισαγωγή στον Αριστοτέλη από το σχολικό βιβλίο του ΟΕΔΒ «Φιλοσοφικός Λόγος», Γ' Λυκείου, σελ. 141: «Είκοσι χρόνια έμεινε ο Αριστοτέλης στην Ακαδημία.....αν είναι να σωθεί η αλήθεια;».

B4.

σχεδόν: ἔξεων, (ἀπεχόμενος, ἀπεχόμεθα, ἔξις, ἔχον, ἔχει)

αχάριστος: χαίρων, χαίρειν

ασήμαντος: σημείον

ενδεής: δεῖ, (*τά «δεινά» και «δειλός» είναι από το ρήμα δέδοικα-δέδια)

πρόφαση: φησίν

διαμονή: ὑπομένων, μεῖναι

άρτιος: ἀρετή

τελεσίδικος: ἀποτελεῖ

δημαγωγός: ἤχθαι

καταδρομικό: δραμεῖν

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Άνδρες στρατιώτες και των Αθηναίων και των άλλων συμμάχων, ο αγώνας ο μελλοντικός (που πρόκειται να διεξαχθεί) θα είναι με όμοιο τρόπο κοινός και για τη σωτηρία και για την πατρίδα για όλους και για τον καθένα χωριστά όχι λιγότερο απ' ό,τι για τους εχθρούς γιατί αν νικήσουμε (επικρατήσουμε) τώρα με τα πλοία, είναι δυνατόν σε κάποιον ίσως (ενδεχομένως) να ξαναδεί την υπάρχουσα πατρίδα του. Δεν πρέπει λοιπόν να στενοχωριόμαστε ούτε να παθαίνουμε αυτό ακριβώς που (παθαίνουν) οι πιο άπειροι από τους ανθρώπους, οι οποίοι, όταν αποτύχουν στους πρώτες αγώνες, στη συνέχεια σε κάθε περίπτωση έχουν την αναμονή του φόβου όμοια με τις συμφορές. Αλλά όσοι και από τους Αθηναίους παρευρίσκεστε, που είστε ήδη έμπειροι πολλών πολέμων, και όσοι από τους συμμάχους, καθώς κάθε φορά εκστρατεύετε μαζί (μας), θυμηθείτε τα απροσδόκητα (την απροσδόκητη έκβαση) στους πολέμους.

Γ2.

ἀγών: ἀγῶνας

ναυσίν: ναῦ

ὅπερ: αἵσπερ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2012

Ενδεικτικές Απαντήσεις

πρώτοι: προτέροις

σφαλέντες: σφαλεῖσι (ν)

κρατήσωμεν: κράτει

ἐπιδεῖν: ἐφορᾶν

πάσχην: πείσεται

ἔχουσιν: σχοίην

μνήσθητε: ἐμνήσθησαν

 σύγχρονο

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ-ΘΕΤΙΚΗ-ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ
ΕΠΑ.Λ

Γ3α. στρατιῶται: ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στο «ἄνδρες»

τῷ: δοτική προσωπική στο απρόσωπο ρήμα «ἔσται»

ἀθυμείν: υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «οὐ χρή»

τῶν ἀνθρώπων: ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική διαίρετική στο «ἀπειρώτατοι»

ταῖς ξυμφοραῖς: ετερόπτωτος προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στο «ὁμοίαν»

τῶν παραλόγων: αντικείμενο στο «μνήσθητε»

Γ3β.

- Ὁ Νικίας εἶπεν, εἰ κρατήσαιεν/εἶαν ταῖς ναυσίν, εἶναι τῷ τὴν ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν.

- Ὁ Νικίας εἶπεν, ὅτι, εἰ κρατήσαιεν/εἶαν ταῖς ναυσίν, εἶη τῷ τὴν ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν.

Επιμέλεια: Γ. Κουκόπουλος – Κ. Κουτσοποδιάτη – Δ. Τσίγκλος

ΣΧΟΛΙΟ

✓ Τα θέματα του διδαγμένου κειμένου είχαν σαφείς εκφωνήσεις. Η πρώτη ερμηνευτική ερώτηση μπορούσε με ευκολία να απαντηθεί μέσα από το απόσπασμα που δόθηκε, ενώ η δεύτερη είχε ένα μεγαλύτερο βαθμό δυσκολίας και απαιτούσε από τον εξεταζόμενο να έχει εμβαθύνει στη ηθική φιλοσοφία του Αριστοτέλη και να διαθέτει συνθετική σκέψη. Η ερώτηση της εισαγωγής ήταν σαφής και ήταν εύκολο να εντοπιστεί η απάντησή της από το σχολικό βιβλίο. Τέλος η λεξιλογική άσκηση δεν παρουσίαζε κάποια ιδιαίτερη δυσκολία.

✓ Η επιλογή των θεμάτων στο αδίδακτο κείμενο κρίνεται επιτυχημένη. Το απόσπασμα του Θουκυδίδη παρουσιάζει συνοχή και νοηματική αυτοτέλεια, έχοντας παράλληλα ορισμένα απαιτητικά σημεία που θα δυσκολεύσουν τον εξεταζόμενο στη μετάφραση. Οι γραμματικές παρατηρήσεις είναι εύκολες, αν και απευθύνονται σε καλά διαβασμένους μαθητές.

✓ Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στην άσκηση του συντακτικού που ζητάει τη μετατροπή ενός αποσπάσματος στον πλάγιο λόγο με τη χρήση της ευκτικής πлагίου λόγου και την αντικατάσταση του υποθετικού συνδέσμου “ἢν” από το σύνδεσμο “εἰ”. Συνολικά τα θέματα του αδίδακτου κρίνονται επιτυχημένα και διαβαθμισμένης δυσκολίας.